

[B] **“PUINVROUW IN BERLIJN”:
HILDE KETELEERS PROZADEBUUT**

Je debuteert niet zomaar even, als je vierenvijftig bent en een reputatie hebt als literair vertaalster en dichteres. *Puinvrouw in Berlijn* van de Vlaamse schrijfster Hilde Keteleer is een romandebuut met hoge inzet, waar duidelijk lang aan is geschaafd. Wie vertrouwd is met Keteleers dichtbundels *al wat winter is en waar* (2001) en *deuren* (2004), zal een aantal thema's herkennen. De sterke lichamelijkheid van gedichten als *Elke Maand*, *Ante Animal Triste* of *Fantasie in A tot Z groot* vind je ook in Keteleers roman. Hoofdpersonage Christine is weliswaar journaliste, maar haar overpeinzingen over “wegkruipwoorden”, vrijheid en het wezen van de stad Berlijn verraden een dichtersziel. Bovendien volgt Keteleer een haar vertrouwd procédé. Schreef ze eerder poëzie bij sculpturen, dan modelleert ze nu haar romanheldin naar het monument uit 1955 van de DDR-kunstenares Katharina Singer. Christine is een “puinvrouw in Berlijn” anno 2004. Ze arriveert er op haar zevenenveertigste om een reportagereeks te schrijven, maar raakt verstrikt in het puin van haar onverwerkte verleden en dat van haar nieuwe minnaar Gregor.

Meer nog dan een voortzetting van Keteleers poëtische werk, is *Puinvrouw in Berlijn* het relaas van een “amour fou”. De relatie tussen Christine en Gregor steunt op twee pijlers. Het koppel voert

prikkelende, intellectuele gesprekken over Alfred Döblins personages of over de kopergravures van Albrecht Dürer. Daarnaast hebben ze fantastische seks. Toch is hun machtsverhouding van meet af aan uit balans. Gregor lijdt aan stemmingswisselingen, verdwijnt af en toe en gebruikt fysieke kracht tegen Christine. Haar werklust taant door haar obsessieve liefdesgevoelens. Hoewel Gregor haar vernedert, wil ze niet van hem af. Een amour fou is een relatie die zich per definitie niet glashelder laat verklaren. Juist daarom zijn het mentale en fysieke machtsspel tussen man en vrouw of de vage grens tussen aantrekkende en afstoting zulke fascinerende thema's. Een schrijver als Milan Kundera, die onbegrijpelijke liefdes geloofwaardig weet te brengen, boeit met zijn werk een wereldwijd publiek. Hilde Keteleer legt de lat even hoog, maar schiet voorlopig net tekort.

Zo strekt de betoverende werking die Gregor op Christine heeft zich onvoldoende uit tot de lezer. Die raakt wel geboeid door Gregors tragische verleden (zijn dochter werd vermoord in Zuid-Afrika) en zijn hedendaagse kwellingen (Gregors toneelstuk over die moord wil niet vlotten). Maar uiteindelijk blijven van de dubbelzinnige typeringen van Gregor na een eerste lectuur vooral zijn mindere trekjes bij — zoals zijn “docerende toontje” en zijn professorenimitaties.

Een gelijkaardig probleem schuilt in de onevenwichtigheid van vertelster Christine. Zij kent zichzelf als een kritische vrouw met een aversie voor clichés en pedanterie. Gek genoeg betrapt de lezer haar af en toe toch op een pompeuze uitschuiver: “Wat ik in mijn stukken stop, mijn onverzadigbare nieuwsgierigheid en mijn manier om taal te gebruiken als ontsnappingsmiddel, dat heeft hij [Gregor] ook.” Wellicht zit, zoals in zoveel debuten, de schrijfster haar vertelster te dicht op de huid. Als tegenreactie bewaar je als lezer bewust wat afstand van Christine. Jammer, want in een relaas van een “amour fou” moet je juist met volle kracht worden meegezogen.

Dat het liefdesverhaal tussen Gregor en Christine niet voor honderd procent overtuigt, doet geen afbreuk aan Hilde Keteleers prestatie. *Puinvrouw in Berlijn* lokt nu eenmaal detailkritiek uit omdat het algemene niveau zo hoog is.

In alle recensies die kort na publicatie verschenen, lag de focus op de kleine schoonheidsfouten die een

Checkpoint Charlie, Berlijn, 2004 (foto genomen in oostelijke richting), Foto Raimond Spekking.

bijproduct zijn van de sterktes van het boek. Soms ontaardt Keteleers belezenheid bijvoorbeeld in gekoketteer, zoals wanneer ze er op vier bladzijden verwijzingen doorjaagt naar kunstenaars als Georg Büchner (1813-1837), André Brink (*1935), D.H. Lawrence (1885-1930) en Leonard Cohen (*1934). Ook haar dialogen kunnen hier en daar levensechter. Idealiter spot je als schrijfster niet met de belerende intonatie van je personages. Je zorgt gewoon dat ze authentiek klinken, ook al bespreken ze een filosofisch thema. Of de regelmatige uitweidingen over de stad(sgeschiedenis van) Berlijn het verhaal over, is voer voor discussie en een kwestie van een smaak. Hoe dan ook is het een luxeprobleem wanneer een debuut kraakt onder het gewicht van ideeën, essayistische uitstapjes en poëtische zinswendingen. Het zal Hilde Keteleer weinig moeite kosten om die zaken in een volgend boek beter te doseren.

Eén fundamentele zwakte van *Puinvrouw in Berlijn* blijft daarmee onvermeld. De uitwerking van de grote dramatische plotwendingen kon zonder meer sterker. Natuurlijk pleit het voor Keteleer dat ze spannende scharniermomenten inbouwt. Ze verkent haar intellectuele thema's aan de hand van een dramatische vraag (Welk geheim verbergt Gregor voor Christine?) met zowel meerdere bijvragen als een verrassend antwoord. Om tempo te houden, deelt ze haar verhaal netjes op in vieren. Elk deel eindigt met een cliffhanger.

De haast waarmee de ontknoping in het vierde deel wordt afgespeld, staat in schril contrast met de gezapige verteltoon van deel één en twee. Christine doet in Gregors huis een betekenisvolle ontdekking en confronteert hem met haar bewijzen. Die scène had de spanning in het boek sterk kunnen opvoeren, maar ze moet het stellen met hooguit anderhalve pagina. Daarmee mist Keteleer haar beste kans op een indrukwekkend hoogtepunt. Zelfs de laatste, wrange bocht in de plotlijn maakt dat gemis maar gedeeltelijk goed.

Schrok Keteleer terug van de (potentiële) intensiteit van haar eigen slotscènes? Als dat zo is, blijkt ze niet de enige Vlaamse schrijfster met die angst. Ook Margot Vanderstraeten probeerde in *Mise en place* (Atlas, 2009) haar emotioneel geladen finale (een begrafenisfeest) via een kunstgreep te omzeilen. Een sterk debuut als *Puinvrouw in Berlijn* verdient beter.

BARBARA DE MUNNYNCK

HILDE KETELEER, *Puinvrouw in Berlijn*, Vrijdag, Antwerpen, 2009, 254 p.
